

Виступ Міністра закордонних справ Литовської Республіки Габріелюса Ландсбергіса на щорічній зустрічі керівників дипломатичних представництв, представництв при міжнародних організаціях та консульських установ Литовської Республіки

07.11.2023, Вільнюс

Шановні колеги,

Рік тому ми зустрілися на тлі драматичних подій: жорстокої війни, розв'язаної Росією проти України, і водночас у момент безпрецедентної мобілізації Заходу. Ще раніше, згадуючи захоплення літака «Ryanair», гібридний міграційний напад та кампанію економічного тиску з боку Китаю, здавалося, що одна криза змінює іншу, і кожна з них виглядала новим, загрозливим, безпрецедентним випробуванням, важчим якому на той час складно було уявити. І кожне з них меркло перед натиском нової кризи.

Сьогодні ми живемо в період багатьох паралельних криз. Війна в Україні, насильство на Близькому Сході, зростання напруженості на Південному Кавказі чи в Індо-Тихоокеанському регіоні. Водночас існують глобальні виклики: зміна клімату, продовольча безпека, міграція. Світ перебуває в багатокризовому стані.

Кризи виникають у різних регіонах, з різних причин, викликані різними акторами. Але не можна сказати, що вони не пов'язані між собою.

Усі вони корисні для тих, хто зацікавлені в хаосі, порушенні загальноприйнятого порядку, заснованого на правилах.

Усі вони вимагають додаткової уваги з боку країн й альянсів, що прагнуть заснованого на правилах порядку.

У той час як світ стає все більш конфліктним, а міжнародна система дає тріщини у все більшій кількості точок, багатьох хвилює питання, чи зможемо ми, відволікаючись на численні фронти, впоратися з ними усіма. Скільки війн ми можемо вести ефективно? Чи можемо ми бути змушені обирати? Якщо так, то які? Ці дискусії вже точаться серед політиків наших стратегічних партнерів, а також знаходять резонанс у західних суспільствах.

Результати цих дискусій матимуть безпосередній вплив на наші інтереси, можливо, навіть на наше виживання, оскільки ми добре розуміємо, що в період взаємопов'язаних конфліктів **прояв слабкості в одній кризовій ситуації викликає ланцюгову реакцію в іншій точці світу.**

Литва захищена статтею 5 Договору НАТО вже майже 20 років. Цей захист набуває все більш конкретної форми - від від оборонних планів, схвалених на Вільнюському саміті, до зростання кількості союзників, дислокованих в нашій країні, і рішення Німеччини перебувати тут на постійній основі.

Ми також твердо закріпилися в ЄС, не сумніваємось у своєму місці в центрі європейської інтеграції та розуміємо життєву необхідність розширення зони безпеки й стабільності далі – в Україну, Молдову, на Південний Кавказ.

Проте ми живемо в нестабільні часи, коли ніхто не може передбачити, як розвиватимуться події. Ці напружені часи вимагають максимального усвідомлення пріоритетів, а основа литовської піраміди Маслоу залишається незмінною – наші безпекові та оборонні інтереси.

Подальший шлях для нашої держави може бути продовженням історії успіху, якщо ми й надалі залишимося в зоні стабільності, створеній трансатлантичними гарантіями безпеки, послідовно інвестуватимемо в оборону, збільшуватимемо присутність союзників, зміцнюватимемо та диверсифікуватимемо нашу економіку, зменшуватимемо нашу залежність, що зробить нас несприйнятливими до задумів імперіалістів і узурпаторів.

Але можливі й гірші сценарії, які можуть вибити з-під ніг основи, на які ми так довго спиралися. Негативний поворот у війні Росії проти України, вплив подій по той бік Атлантики на євроатлантичну архітектуру безпеки, велика криза в Індо-Тихоокеанському регіоні, ескалація конфлікту на Близькому Сході. Сьогодні всі ці сценарії вже не здаються нереалістичними, а скоріше навпаки.

Через наші розміри та географію **ми не можемо дозволити собі розкіш готуватися до найкращого сценарію розвитку подій**. Дипломатія – це перша лінія оборони, тому частина нашого обов'язку – бути трохи параноїком, сподіватися на краще, але бути готовими до гіршого.

Наступний рік не буде легшим, особливо з огляду на те, що на нього впливатимуть виборчі цикли не лише в інституціях ЄС та у США, але й у самій Литві.

Тож на чому нам слід зосередитися?

Україна. Колись, коли історики досліджуватимуть цей період часу, агресія Росії та реакція Заходу на неї можуть стати переламною подією, яка визначить хід світових подій на десятиліття вперед. Однак зараз не час для детермінізму. **Це ще не історія, а наше сьогодні, на яке ми маємо можливість і обов'язок впливати.**

Ми бачимо, як у західних суспільствах з'являються ознаки втоми. Як нові кризи та конфлікти починають витісняти Україну зі списку політичних пріоритетів. Ми не можемо цьому піддатися. Припинення російської агресії в Україні та остаточна перемога України – це ключова теза, яку ми повинні повторювати нашим союзникам. З чіткими аргументами, чому ця перемога важлива для всіх і як ми можемо її досягти.

Ресурси для забезпечення перемоги України, безумовно, на Заході є. Чого бракує, так це готовності або мужності визнати, що це не війна Росії проти України, а боротьба проти західного світу і проти демократії, яку Путін веде разом зі своїми поплічниками в прагненні до глобальної нестабільності.

Перемога України є екзистенційним питанням не лише для Литви, але й для Заходу, хоча дехто ще не наважується це визнати. Саме тому **подальша підтримка України в її боротьбі та інтеграції в НАТО і ЄС є нашою найважливішою метою і найвищим пріоритетом у короткостроковій перспективі**. Якщо не вдасться досягти перемоги в Україні, то не зупинимо й пожежі в інших місцях. Наша поведінка перед лицем агресії буде показником, за яким супротивники оцінюватимуть вартість наших слів.

Безпека й оборона. Вільнюський саміт НАТО ухвалив важливі рішення щодо регіональних оборонних планів, закріпивши мету захищати кожен сантиметр території Альянсу з перших хвилин агресії. Тепер необхідно забезпечити їх реальне виконання.

Завдяки нашим активним зусиллям та зусиллям наших однодумців ми наблизили Україну до НАТО політично та інституційно, подолали неписане табу на членство України в НАТО, яке з'явилося з моменту російського вторгнення, і чітко визначили прагнення щодо майбутнього України в НАТО. Це важливі, хоча і проміжні результати. Безпосереднім завданням для кожного з нас є створення політичних умов, що сприятимуть якнайшвидшому отриманню Україною запрошення на вступ до НАТО.

З початку російського вторгнення ЄС продемонстрував несподіване лідерство, консолідувавши військову підтримку України з боку держав-членів, що вивело колективну підтримку ЄС майже на один рівень з підтримкою США. У найближчому майбутньому ЄС та його державам-членам, можливо, доведеться взяти на себе ще більшу частку відповідальності. Спільними зусиллями нам доведеться зробити все можливе, щоб політична воля лідерів ЄС до підтримки України була стійкою, попри погіршення економічних умов або появу ознак втоми. **Втома в боротьбі за виживання рівнозначна вимиранню.**

Виснажлива війна Росії проти України та процес генерування сил НАТО, який відбувається зараз, також викрили драматичну нестачу військових спроможностей більшості союзників по Альянсу. Єдиний вихід для європейців – взяти на себе зобов'язання щодо значного збільшення оборонних витрат і знайти нові інструменти та механізми для зміцнення оборонної промисловості та прискорення її обертів.

Трансатлантичне партнерство залишатиметься найважливішим стовпом нашої безпеки, а зміцнення стратегічного партнерства з США – ключовим завданням нашої дипломатичної служби. На початку наступного року ми плануємо представити план стратегічного партнерства Литви і США. Незважаючи на зміни, продиктовані політичними циклами, ми повинні підтримувати постійну присутність військових США в Литві та Балтійському регіоні. У контексті внутрішніх дебатів у США ми повинні наполегливо добиватися того, щоб важливість лідерства США і готовність Європи взяти на себе більшу відповідальність за власну безпеку була почута не лише у Вашингтоні, а й у решті Сполучених Штатів Америки.

Індо-Тихоокеанський регіон. Хоча ми бачимо лідерство США в Україні, єдиним конкурентом, який, на думку США, готовий і здатний змінити нинішній порядок, заснований на правилах, є Китай. Альянси сильні тоді, коли вони приносять користь усім учасникам, тому зрозуміло, що ми повинні не лише очікувати вигоди для себе, але й відповісти на питання, яку користь ми можемо принести самі.

Успішний опір Литви економічному і політичному тиску Китаю та підтримка США, безсумнівно, надали нашим відносинам зі Сполученими Штатами Америки нового імпульсу. Тому нам необхідно забезпечити, щоб наші перші поступові кроки в Індо-Тихоокеанському регіоні були стійкими та тривалими. Ми схвалили Індо-Тихоокеанську стратегію Литви, відкрили та зміцнили посольства, диверсифікували наші економічні зв'язки, а спільний досвід, який не завжди був приємним, зблизив нас з країнами регіону. Тепер нам потрібно зробити цей процес незворотним – через укріплення литовського бізнесу на ринках Індо-Тихоокеанського регіону, через зв'язки з науковими колами та експертами, а також через активну дипломатію в регіоні. Більшість з цих процесів вже йдуть і без державної підтримки, але ми повинні їх стимулювати та посилювати.

Північні та Балтійські країни – це формат, заснований на спільності цінностей, що, на жаль, стає дедалі рідкіснішим явищем. Зміна геополітичного контексту по сусідству з регіоном, членство Фінляндії та майбутнє членство Швеції в НАТО спонукають нас до подальшого посилення голосу *Північно-Балтійської вісімки* в міжнародних форматах. Не випадково гостем цьогорічного з'їзду послів є Міністр закордонних справ Швеції.

Наступного року, головуючи у *Раді міністрів країн Балтії*, ми продовжимо роботу над розвитком інфраструктурних проєктів, включаючи підготовку до синхронізації електромереж на початку 2025 року, захист зовнішнього кордону, а також однакове застосування санкцій проти Росії та Білорусі.

Польща переживає післявиборчий період. Однак наші країни залишатимуться єдиними у ключових питаннях. Спільний підхід обумовлюється не політичними поглядами, а однаковим сприйняттям загроз, закодованих історією та географією. Тож нам треба буде продовжувати працювати разом, щоб мобілізувати відповідь на російську агресію в Україні, забезпечити

необхідний фокус на обороні східного флангу НАТО й остаточно зміцнити нашу енергетичну незалежність.

Історичне рішення **Німеччини** про постійне розміщення бригади з важким озброєнням в Литві стане не лише суттєвим кроком у зміцненні нашої безпеки, але й можливістю вийти на новий якісний рівень партнерства з Німеччиною. Ми повинні скористатися цією можливістю в економіці, розширюючи транспортне сполучення, співпрацюючи в галузі освіти та знаходячи нові ніші й у зовнішній політиці.

Стратегічне партнерство Литви з **Францією** останніми роками набирає обертів – наступного року у Франції відбудеться литовський сезон, ми прагнемо ще активнішої співпраці в оборонній сфері – ролі Франції в забезпеченні ротаційної моделі протиповітряної оборони НАТО.

Ми повинні надихнути **Європейський Союз** на розширення. Ми повинні переконати, що, як і два десятиліття тому, нам варто не керуватися страхами, а скористатися стратегічними можливостями, які відкриває розширення. Тогочасне розширення на Схід – це історія успіху, яку ми можемо повторити. Альтернативний сценарій є небезпечним: зруйнована війною Україна, залишена на самоті, і Європа, яка намагалася стати геополітичною, але втратила найбільшу геополітичну можливість. Ми прагнемо рішення про початок переговорів з Україною і Молдовою ще у цьому році. Звичайно, ми й самі повинні підготуватися до розширення ЄС, тому аналізуємо вплив розширення ЄС на Литву, і в якийсь момент нам доведеться повернутися до інституційних питань.

Східне партнерство, ймовірно, зазнає трансформації. Його головна мета – інтеграція Східних партнерів до ЄС – ще не досягнута, тому передчасно оголошувати про завершення цієї політики. Вона залишається актуальною для сприяння процесам розширення, також наближення країн Південного Кавказу до ЄС (а отже, і до України). Водночас це платформа, до якої, ми віримо, колись повернеться Білорусь, коли відбудеться її перетворення. У **Молдові** критично важливо зберегти напрямок руху країни в контексті майбутніх виборів. У випадку **Грузії** немає простих рішень, але ненадання статусу кандидата на вступ до ЄС наразить нас на ще більший ризик. **Вірменія** у складній ситуації робить кроки нам назустріч. Сьогодні ми не знаємо, чи знайде країна, яка так довго рухалася в іншому напрямку, сили протистояти безпрецедентному тиску з боку Москви. Однак це також випробування й для Європи, чи здатна вона поводитися геополітично, коли відкривається вікно можливостей, чи має вона амбіції не лише декларациями захищати демократію і рух Південного Кавказу на Захід.

Світовий порядок, заснований на правилах. Росія і Китай нарощують зусилля, щоб їхній альтернативний світовий порядок, заснований не на верховенстві права, а сили, закріпився в порядку денному міжнародних організацій, щоб послабити невідгідні їм формати та створити альтернативні формати «багатосторонності». Ізоляція Росії та Білорусі в міжнародних організаціях все ще занадто слабка, а іноді ми навіть від близьких нам країн чуємо побажання повернутися до колишнього звичного співіснування. Ми повинні підкреслити, що повернення до *business as usual* у відносинах з Росією/Білоруссю – це шлях до руйнування, а не зміцнення світу, заснованого на правилах. Правила працюють настільки, наскільки працює відповідальність за їх порушення.

Менші держави зацікавлені у збереженні багатосторонності. Але для того, **щоб багатосторонність захистила нас, вона має бути ефективною, а не створювати марні надії.** Ми не можемо змиритися з подальшою атрофією архітектури безпеки. Недостатньо шкодувати про це або протестувати – ми повинні намагатися це змінити, і тут я сподіваюсь на вашу активність. Як би не було зручно залишатися в зоні комфорту, ми повинні пропонувати рішення, які, сьогодні, можливо, й кидають виклик сформованому консенсусу, спонукають нас виділитися з натовпу, але називають речі своїми іменами.

Особливе занепокоєння викликає ситуація в ОБСЄ, яка майже паралізована діями Росії і наближається до абсолютної неефективності. Наступного року ми головуємо в Комітеті міністрів Ради Європи, і ефективний внесок цієї організації в підтримку України буде в основі нашої програми.

Після кожного великого потрясіння багатосторонність зазнає фундаментальних реформ, і ми повинні брати участь у дискусії про те, в якій Європі ми будемо жити після війни. Архітектура безпеки, створена після Другої світової війни, стикається з екзистенційними викликами, оскільки держава, на яку покладено особливу відповідальність за міжнародний мир і безпеку, зацікавлена не в мирі, а в реалізації власних імперських планів. Нам потрібно думати про нову архітектуру безпеки «від Росії» та довгострокову стратегію стримування Росії.

Посилення демократичних сил. Демократія у світі стикається з екзистенційними проблемами. Зростаючі недемократичні сили прагнуть максимально скомпрометувати давні правила гри та зробити недієздатними інституції, які забезпечували ці правила. Литва має репутацію прихистку для демократичних сил. У сучасному світі «чорно-білих» наративів подальша підтримка демократичних сил у Білорусі та Росії є нелегкою, але важливою місією, яку ми повинні продовжувати як наш внесок у надію на іншу Білорусь та іншу Росію.

Як нам знати, що литовська дипломатична служба готова до цих майбутніх викликів?

Більшість дипломатів обирають цю службу на весь кар'єрний шлях свого життя. Те, що утримує нас на службі, – це відчуття сенсу і значущості нашої роботи. У повсякденній роботі ми звикли спрямовувати свої зусилля назовні – від згуртування союзників та однодумців до відстоювання важливих для нас цінностей.

Але вміння працювати з нашими партнерами чи давати відсіч супротивникам – це лише половина справи. Щоб переконатися, що «мотивація» та «фокус» – це не просто гучні та модні слова, важливо звернути увагу керівників і всередину. І кожен з вас тут є керівником, прикладом для наслідування, який формує майбутні покоління дипломатів.

Ми повинні запитати себе: чи я сам, моя команда перебуваємо у тому ж часовому вимірі, у тих же цінностях, що й держава та суспільство, які я представляю? Підтримувати зв'язок є критично важливим для дипломатів. Підтримувати зв'язок зі столицею, з пріоритетами держави, безсумнівно, є одним з найважливіших завдань дипломата, але не менш важливо відчувати пульс часу, в якому ми живемо, і створювати, підтримувати й плекати зв'язок з кожним з членів своєї команди.

Як би це не було прикро, але колег з нашого найближчого оточення найчастіше цінуємо і помічаємо саме в кризові часи, коли з'являється те приємне відчуття – «не підвів», зробив більше, ніж ви як керівник могли б подумати або очікувати. Але не обов'язково чекати кризи, щоб сказати колезі «дякую».

Багато інвестуємо у майбутнє дипломатичної служби Литви - не лише через зміни в законодавстві та значні фінансові вливання, але й, що не менш важливо, через ціннісні домовленості про те, якою вона має бути. І кожен з вас тут є послом не лише для Литви, але й для кожної людини, яка перебуває під вашим керівництвом.

Колеги,

на завершення я хотів би подякувати вам і всім, хто працює на дипломатичній службі, за ще один сповнений викликами рік. Дякую за те, що працюєте на благо Литви більше, навіть якщо доводиться пливти проти течії. За те, що ризикуєте заради безпеки литовських громадян у найнебезпечніших місцях світу. За те, що не боїтеся ламати кригу і порушувати гнітюче мовчання, коли йдеться про захист інтересів Литви. Дякую за те, що, наперекір штормам, зберігаєте чіткий ціннісний компас.